

Naam leerling	
Huidige richting	
Nieuwe richting	

In principe werk je de graad af in de richting waar je startte. Uitzonderlijk kan je, op aanraden van de klassenraad of omwille van interesse of resultaten, het vierde jaar starten in een andere richting. Voor sommige richtingen heb je dan wel een achterstand t.o.v. leerlingen die het vak al kregen of de richting al volgden.

Wil je aan een richting starten die een inhaalbeweging vereist volgens de doorstroomtabel, dan ben je **verplicht** om dit instappakket te maken. De graadcoördinator zal je vertellen welke inhaalbeweging(en) je dient te maken.

De instappakketten die wij daarvoor voorzien, vind je vanaf 30 juni op onze website www.montfort.be.

Waarom?	In de eerste les bezorgen aan
Je gaat naar een richting met economie vanuit een richting zonder economie.	je vakleerkracht voor economie.

Werkwijze en enkele afspraken:

- **Deel 1** van het instappakket economie staat vanaf 30 juni klaar op de website. Je krijgt tot 31 augustus de tijd om deze te maken. Je drukt deze af om te verwerken.
- Je geeft je **afgewerkte** instappakket aan je leerkracht economie af bij het begin van de **eerste les**.
- De vakleerkracht bezorgt je in de loop van de eerste week van september een **verbetersleutel**.
- Je **verbetert** je instapbundel ten laatste tegen **30 september** en bezorgt de verbeterde bundel opnieuw aan je leerkracht economie.
- De leerkracht economie bespreekt de gemaakte bundel en eventuele vragen/aandachtspunten met je in de eerste week van oktober. Deze feedback wordt opgenomen in het leerlingvolgsysteem.
- Uiterlijk midden oktober wordt er over deel 1 een **evaluatieproef** afgenomen. Op die manier kan je inschatten of je de in te halen leerstof voldoende beheerst. Het resultaat wordt opgenomen in het leerlingvolgsysteem.
- Voor de kerstvakantie ontvang je van je leerkracht **deel 2** van het instappakket, **boekhouden**.
- Je verwerkt **deel 2** uiterlijk tegen de **eerste les na de krokusvakantie**. Zodat je vlot kan instappen wanneer we in het tweede semester starten met het thema boekhouden.
- Ook voor deel 2 ontvang je na het inleveren een verbetersleutel waarmee je dit deel verbetert en opnieuw afgeeft. De leerkracht maakt hierover concrete afspraken met je.

Inhoudstafel

1	Economische wetenschap.....	3
2	De economische kringloop.....	4
2.1.1	OEFENINGEN	6
3	De productmarkt - consument	7
3.1	<i>Welke keuzes moet een consument maken?</i>	7
3.1.1	OEFENINGEN	8
3.2	<i>Welke combinatie van goederen kiest de consument op basis van tevredenheid en budget?</i>	8
3.2.1	OEFENINGEN	10
3.3	<i>Hoe komt de prijs op de markt tot stand?</i>	12
3.3.1	OEFENINGEN	14
4	De productmarkt - producent.....	17
4.1	<i>Welke zijn de productiefactoren die een producent ter beschikking heeft?</i> ... 17	
4.1.1	Oefening	17
4.2	<i>Welke soorten kosten kent een producent?</i>	18
4.2.1	Kosten voor de inzet van productiefactoren en andere kosten	18
4.2.2	Constance, variabele en totale kosten	19
4.2.3	Gemiddelde kosten	20
4.3	<i>De opbrengsten van een producent.</i>	22
4.3.1	Oefening	23
4.4	<i>Het resultaat van de producent.</i>	24
4.4.1	Oefeningen.....	25
5	De werking van organisaties en bedrijven.....	28
5.1	<i>Welke ondernemingsvormen zijn er?</i>	28
5.1.1	OEFENINGEN	29

1 Economische wetenschap

De economische wetenschap is een menswetenschap. Ze onderzoekt het gedrag van consumenten en producenten door gebruik te maken van verschillende methodes op verschillende niveaus (micro- en macro-economie).

Het behoort tot de taken van de economische wetenschap om op basis van deze kennis de welvaart en het welzijn van de bevolking te vergroten.

taken van de economische wetenschap

VERKLARING	VOORBEELD
beschrijven Economie beschrijft en analyseert bepaalde economische gebeurtenissen en fenomenen.	Een beschrijving van de gevolgen van een algemene prijsstijging in een land.
verklaren Economie zoekt naar verklaringen voor economische gebeurtenissen of gedragingen.	Een analyse van de oorzaken van een economische crisis.
voorspellen Economie probeert op basis van huidige economische gegevens een voorspelling te maken van toekomstige economische gebeurtenissen.	Een voorspelling van de overheidsinkomsten voor het volgende jaar op basis van de huidige economische situatie.
advies geven Economen geven adviezen aan de overheid, producenten en consumenten.	Beleidsadviezen aan de overheid om de werkloosheid te verminderen.

de welvaart en het welzijn

VERKLARING	VOORBEELD
welvaart Welvaart heeft te maken met materiële rijkdom en de beschikbare hoeveelheid goederen, diensten en geld in het bezit van de bevolking.	De mensen beschikken over voldoende geld om een huis te kopen en er staan voldoende huizen te koop.
welzijn Welzijn gaat verder dan alleen geld en materiële rijkdom en heeft te maken met de kwaliteit van leven en hoe tevreden en gelukkig de bevolking is. Welzijn is niet in geld uit te drukken.	De mensen voelen zich veilig, tevreden en gelukkig in hun huizen.

2 De economische kringloop

Gezinnen kopen goederen en diensten (samen ook producten genoemd) bij ondernemingen, de overheid leent bij banken, ondernemingen kopen grondstoffen aan in het buitenland, gezinnen betalen belastingen aan de overheid,... Het economisch systeem is een complex radarwerk, met verschillende deelnemers die met elkaar in contact staan.

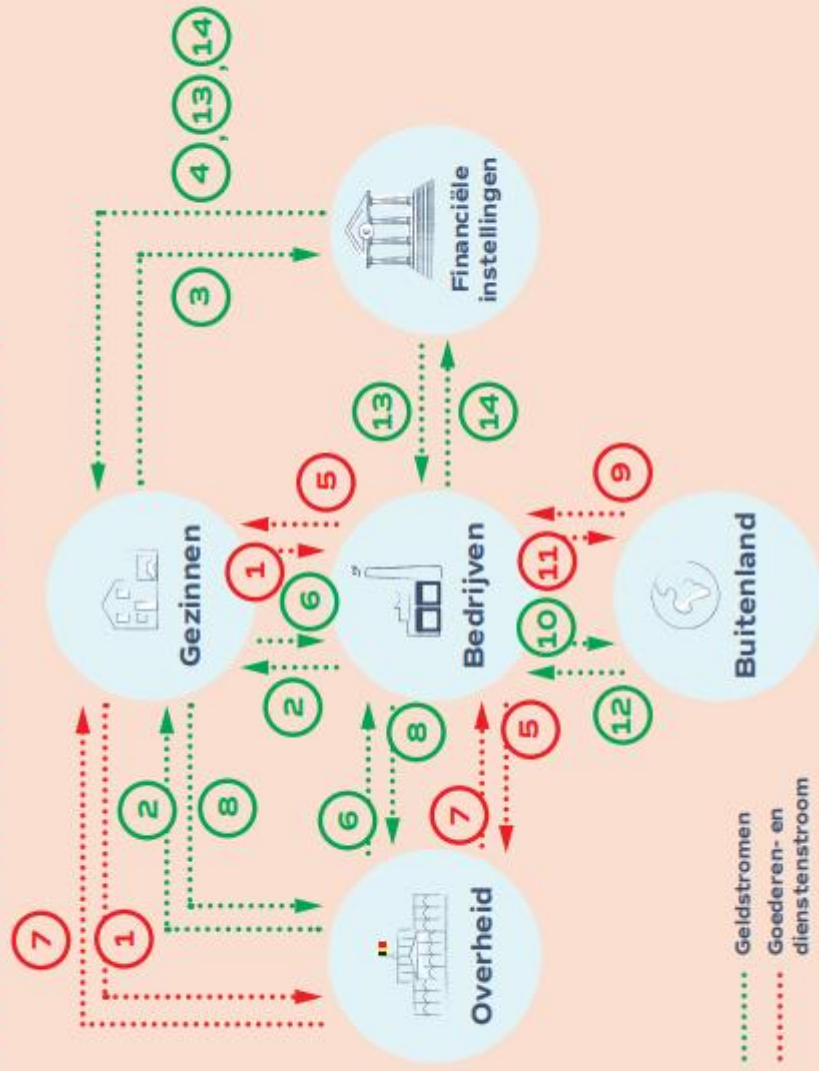
De relaties tussen de gezinnen, de bedrijven, de overheid, de financiële instellingen en het buitenland worden schematisch weergegeven in een **economische kringloop**.

In de kringloop zie je de voorstelling van de **geldstromen** (groene pijlen) en de **goederen- en dienstenstromen** (rode pijlen) tussen de verschillende partijen.

- 1 De gezinnen werken bij de bedrijven en de overheid.
- 2 De bedrijven en de overheid geven in ruil voor hun arbeid een inkomen aan de gezinnen.
- 3 Een gedeelte van het inkomen sparen de gezinnen.
- 4 De gezinnen ontvangen voor hun spaargeld een vergoeding onder de vorm van **rente**.
- 5 De bedrijven leveren de goederen en diensten die de gezinnen en de overheid bij hen aankopen.
- 6 De gezinnen en de overheid betalen de bedrijven voor de geleverde goederen en diensten.
- 7 De overheid levert ook goederen en diensten aan de gezinnen en de bedrijven.
- 8 De bedrijven en de gezinnen betalen de goederen en de diensten door onder andere belastingen te betalen aan de overheid.
- 9 De bedrijven kopen ook goederen en diensten in het buitenland.
- 10 De bedrijven betalen voor die goederen en diensten geld aan het buitenland.
- 11 De bedrijven verkopen goederen en diensten aan het buitenland.
- 12 De bedrijven ontvangen voor die goederen en diensten geld uit het buitenland.
- 13 De financiële instellingen staan kredieten toe aan bedrijven en gezinnen zodat ze hun investeringen kunnen financieren.
- 14 De bedrijven en gezinnen betalen voor die kredieten een vergoeding onder de vorm van **interest**.

Goederen- en dienstenstroom / Geldstroom

2.1 OEFENING

Gegeven: de spelers van de economische kringloop.

Gevraagd: teken voor elke van onderstaande letters een pijl tussen de correcte spelers.

In het rood als het gaat over een goederen- en dienstenstroom.

In het groen als het gaat over een geldstroom.

Vergeet niet de letter bij elke pijl te noteren.

A	Rayan is leraar Nederlands aan een secundaire school.
B	Wijnhandel Coninx koopt 120 flessen bordeauxwijn aan bij een Franse groothandel.
C	Aydin betaalt Kinopolis voor een filmticket.
D	Nv Portos betaalt de vennootschapsbelasting aan de overheid.
E	De bank staat transportbedrijf Transco nv een lening toe voor de aankoop van een nieuwe vrachtwagen.
F	Het gemeentehuis van Wommelgem betaalt de factuur voor het wassen van de ramen.
G	Ruben Vermaelen koopt een elektrische fiets bij Decathlon.
H	Panos betaalt Yolán voor zijn vakantiejob.
I	Buschauffeur Robijns ontvangt zijn maandelijks salaris van De Lijn.

3 De productmarkt - consument

3.1 Welke keuzes moet een consument maken?

Alle mensen worden gedreven door **behoeften**. Behoeften die je kunt bevredigen door bijvoorbeeld goederen en diensten te kopen, zijn voornamelijk **economische behoeften**. Wanneer je iets koopt, levert dat product of die dienst tevredenheid op. Het product of de dienst heeft dus nut. **Nut** is de voldoening van een consument door de consumptie van een product.

Wanneer je meerdere stuks van een product koopt, stijgt je tevredenheid. Het **totaal nut** is dan de totale voldoening bij de volledige consumptie. Nochtans zal de volgende aankoop iets minder nut of tevredenheid opleveren dan de vorige. Het **bijkomend nut** is de verandering van voldoening door de consumptie van een extra eenheid van het product.

Behoeften die je niet kunt bevredigen door iets te kopen, zijn **niet-economische behoeften**. Zo hebben mensen nood aan vrienden en een goede gezondheid.

Je kunt behoeften ook opdelen in primaire en secundaire behoeften. De vervulling van **primaire behoeften** is levensnoodzakelijk. Denk maar aan eten, drinken en een woning. Als er aan je primaire behoeften voldaan is, kun je je secundaire behoeften vervullen. De vervulling van **secundaire behoeften** is minder noodzakelijk. Secundaire behoeften zijn bijvoorbeeld de behoefte aan de nieuwste smartphone of Nike-sneakers.

Om je behoefte te bevredigen heb je middelen – geld – nodig. Je budget is natuurlijk niet oneindig. Dat heet **schaarste**. In de economie wijst schaarste dus op het feit dat het budget of het inkomen onvoldoende is om alle behoeften te bevredigen.

Goederen die jij koopt en waarvoor je dus betaalt, kan een andere persoon niet meer kopen. Dat zijn **individuele goederen**. Daarnaast heb je goederen die meerdere mensen tegelijkertijd kunnen gebruiken, denk bijvoorbeeld aan het leger, straatverlichting of een vuurwerkshow. Je kunt die goederen gelijktijdig met iemand anders gebruiken. Dat zijn **collectieve goederen**.

Wanneer iemand makkelijk in (al) zijn behoeften kan voorzien rekening houdend met zijn schaarse middelen, dan is hij welvarend. **Welvaart** verwijst dus naar het feit of een persoon veel goederen en diensten kan kopen. Er wordt gekeken naar de economische behoeften.

Welzijn reikt verder dan welvaart en kijkt naar hoe goed mensen zich voelen. Welzijn kijkt ook naar de levensverwachting, de levensstandaard, de toegang tot de scholing en de gezondheidszorg.

3.1.1 OEFENINGEN

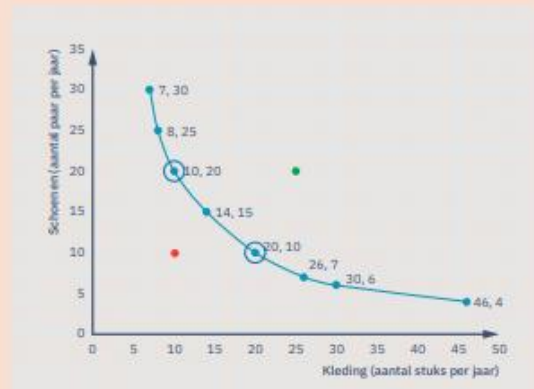
Kruis aan wat van toepassing is.

	BROOD	LIEFDE	CITYTRIP	DOKTERS- BEZOEK	ARMANI HANDTAS
Economische behoefte					
Niet-economische behoefte					
Primaire behoefte					
Secundaire behoefte					
Gebruiksgoed					
Verbruiksgoed					
Tastbaar					
Niet-tastbaar					

3.2 Welke combinatie van goederen kiest de consument op basis van tevredenheid en budget?

Een consument koopt regelmatig producten en diensten. Daarbij heeft hij een **voorkeur of preferentie** voor bepaalde combinaties van goederen. Die voorkeur van de consument wordt in de **indifferentiecurve** weergegeven

Indifferentiecurve kleding en schoenen

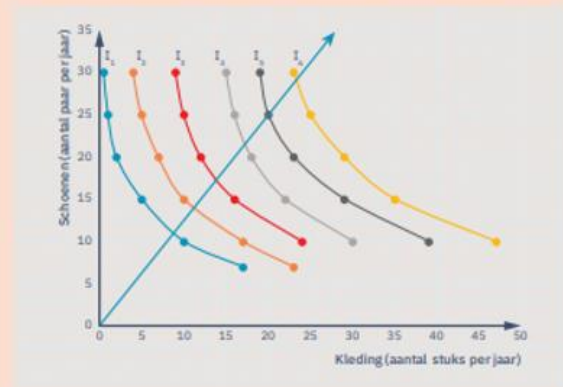
Verschillende combinaties van de twee geconsumeerde goederen kunnen eenzelfde nut opleveren. Een verzameling van zulke combinaties wordt een indifferentiecurve genoemd. Een indifferentiecurve is dus een curve die alle goederenbundels (combinaties van goederen) bevat die voor een consument eenzelfde nutsniveau opleveren. De goederencombinaties zijn voor de consument indifferent (onverschillig).

Je kunt er bij indifferentiecurven van uitgaan dat de consument een voorkeur heeft voor meer van een product dan voor minder van een product. Aangezien elk punt op de curve gelijkwaardig is qua nut voor de consument, betekent dat dat de consument liever alle punten boven de curve heeft dan de punten onder de curve.

Hoe verder je van de oorsprong bent, hoe hoger de **tevredenheid** (het nut of de voldoening). Er zijn meerdere indifferentiecurven mogelijk met verschillende combinaties. De combinatie van die indifferentiecurven op een grafiek heet de **indifferentiemap**.

Een curve verder van de oorsprong heet een hogere curve. Wanneer economen zeggen dat de voorkeur van de consument gekend is, dan bedoelen ze dat de hele indifferentiemap gegeven of gekend is en niet slechts een differentiecurve. Er zijn dus een heleboel indifferentiecurven die elkaar opvolgen. Consumenten willen hun totale nut of tevredenheid maximaliseren, en dus de hoogste indifferentiecurve bereiken.

Indifferentiemap kleding en schoenen

Een budgetlijn toont alle mogelijke combinaties van goederen die gekocht kunnen worden rekening houdend met de prijs van die goederen en het budget. Voldoening is gemaximaliseerd waar de indifferentiecurve aan de budgetlijn raakt.

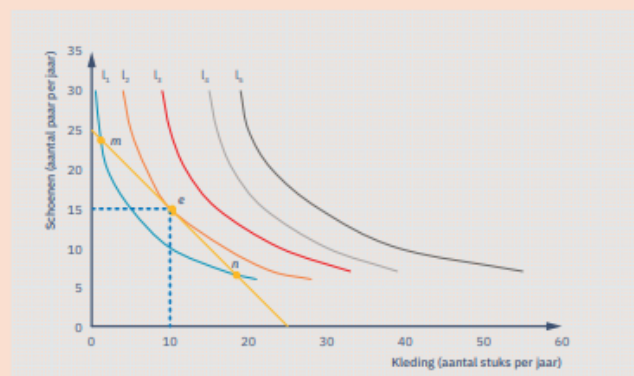
Wanneer het budget van de consument stijgt, verschuift de budgetlijn evenwijdig naar rechts. Wanneer dat budget daalt, verschuift de budgetlijn evenwijdig naar links. Voor elk budget is er een evenwichtspositie waar een indifferentiecurve de budgetlijn raakt. Wanneer alle prijzen gehalveerd worden en het budget hetzelfde blijft, dan heb je eenzelfde verschuiving van de budgetlijn als wanneer het budget verdubbelt en de prijzen onveranderd blijven.

Wanneer prijzen verdubbelen, verschuift de budgetlijn evenwijdig naar links. Een relatieve prijsverandering bij een van de producten doet de helling van de budgetlijn veranderen. Als de prijs van een product daalt, zal dat product beter verkopen waardoor er nieuwe evenwichtspunten (raakpunten met indifferentiecurven) ontstaan.

Wanneer je op de indifferentiemap meerdere budgetlijnen tekent waarbij de prijs van slechts een product verandert, zijn er meerdere optimale goederencombinaties, ook wel consumentenevenwicht genoemd. Op basis van die optimale goederencombinaties kun je de vraagcurve afleiden door de hoeveelheden bij de verschillende prijzen op een nieuwe grafiek uit te zetten. Een vraagcurve geeft het verloop van de gevraagde hoeveelheid bij verschillende prijzen weer. Ze verloopt dalend omdat een consument meer wil kopen bij een lagere prijs en minder wilt kopen voor een hogere prijs.

Indifferentiemap en budgetlijn

3.2.1 OEFENINGEN

1 Bestudeer de eerste budgetlijn. Het budget bedraagt 3 000,00 euro.

a Bereken de prijs van product 1. Noteer je berekening.

.....

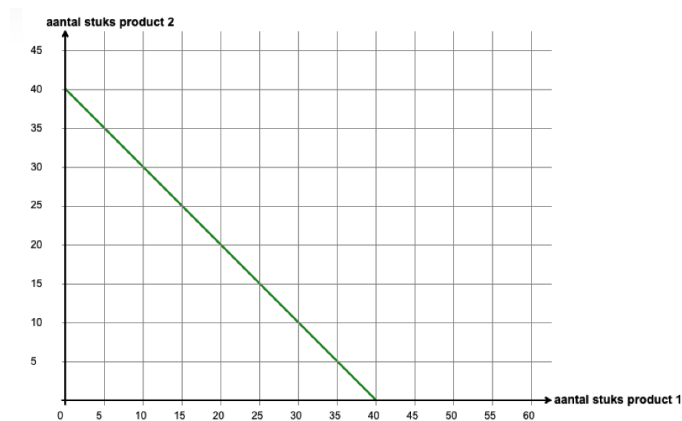
b Bereken de prijs van product 2. Noteer je berekening.

.....

c Veronderstel dat de prijs van product 2 stijgt met 10,00 euro. Teken dan de nieuwe budgetlijn.

2 Bestudeer de tweede budgetlijn. Het budget bedraagt 1 000,00 euro.

a Bereken de prijs van product 1. Noteer je berekening.

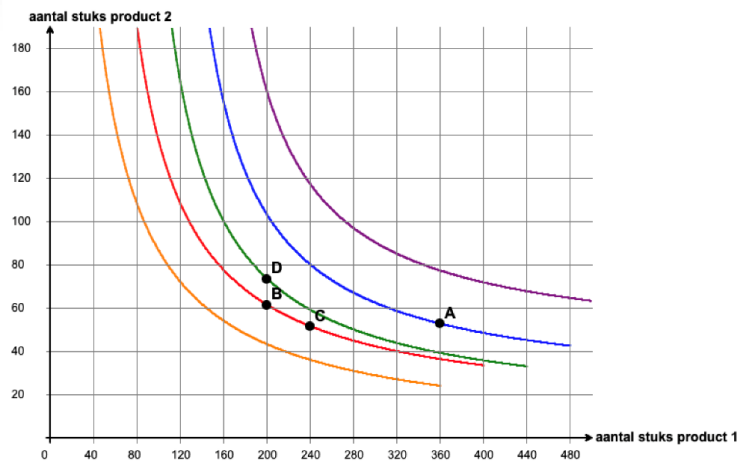
.....

b Bereken de prijs van product 2. Noteer je berekening.

.....

c Teken een nieuwe budgetlijn in de veronderstelling dat het budget daalt naar 875,00 euro en de prijzen van product 1 en 2 hetzelfde blijven.

3 Bestudeer de indifferentiemap.

a Welke goederencombinatie heeft het hoogste nut voor de consument? Waarom?

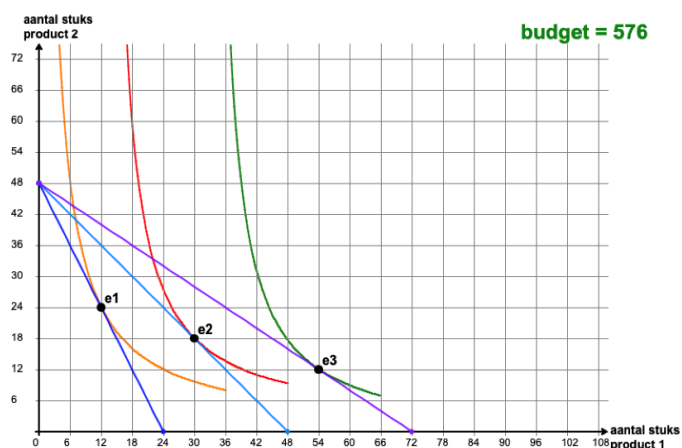
.....

.....

b Welke goederencombinaties hebben evenveel nut voor de consument? Waarom?

.....

4 Bestudeer de volgende indifferentiemap en budgetlijnen.

a De oorspronkelijke prijs van product 1 bedroeg 12,00 euro. Over welke budgetlijn gaat het hier dan? Markeer het juiste antwoord.

☐ De budgetlijn met punt e1

☐ De budgetlijn met punt e2

☐ De budgetlijn met punt e3

b Wat gebeurde er met de prijs of het budget bij de andere twee budgetlijnen?

.....

.....

3.3 Hoe komt de prijs op de markt tot stand?

De term **markt** wordt in de economie gebruikt voor de plaats waar **vragers** (kopers) en **aanbieders** (verkopers) elkaar ontmoeten, net zoals dat op de markt in jouw buurt het geval is. Er zijn verschillende marktvormen. Dat betekent dat een bepaalde markt kan verschillen van de andere. Een markt wordt getypeerd door vier kenmerken:

- het aantal aanbieders,
- een homogeen of heterogeen product,
- de transparantie van de markt,
- de vrije toetreding tot of uittreding uit de markt.

In dit level gaat het om de marktvorm **perfecte competitie of volkomen mededinging**. In die marktvorm zijn er veel vragers en aanbieders. De markt is transparant wat betekent dat de consument makkelijk toegang heeft tot informatie over prijs en kwaliteit. De producten zijn homogeen en aanbieders kunnen gemakkelijk tot die markt toetreden of eruit uittreden.

De **vragers** (of ook **consumenten**) laten zich beïnvloeden door de prijs. Ze zijn bereid een bepaalde prijs te betalen wanneer die in overeenstemming is met de kwaliteit, zo niet zullen ze snel overstappen naar de concurrent. Hoe hoger de prijs van het product, hoe lager de **gevraagde hoeveelheid** (q_v) van de consumenten. Omgekeerd geldt uiteraard: hoe lager de prijs, hoe groter de gevraagde hoeveelheid. Wanneer de prijs wijzigt, heb je een beweging langs de curve. Als je de vraagcurve bekijkt van één consument, heb je een **individuele vraagcurve (individuele vraag)**. Wanneer je de vraagcurven van alle consumenten optelt, of de vraag van alle vragers samenneemt, krijg je de **collectieve vraagcurve**.

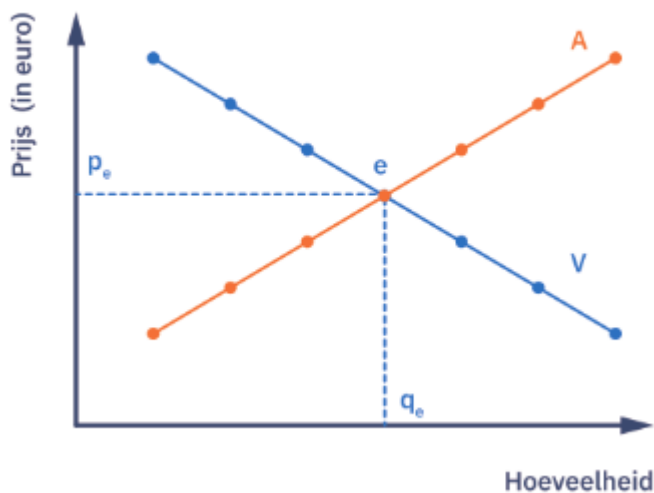
De **aanbieders** (of **producenten**) zorgen ervoor dat de prijs die ze voor hun product vragen, hun kosten voor de productiefactoren dekt. Hoe hoger de prijs, hoe meer winst de producenten maken. Bij een hogere prijs zullen ze dan ook meer willen aanbieden en zal de **aangeboden hoeveelheid** (q_a) stijgen. Hoe lager de prijs, hoe minder ze willen aanbieden. Wanneer de prijs wijzigt, heb je een beweging langs de curve. Als je de aanbodcurve bekijkt van één producent, heb je een **individuele aanbodcurve (individueel aanbod)**. Wanneer je de aanbodcurven van alle producenten optelt, of het aanbod van alle aanbieders samenneemt, krijg je de **collectieve aanbodcurve**.

Op de markt komt dan de **evenwichtsprijs** of **marktprijs** (p_e) tot stand. Bij die evenwichtsprijs hoort ook de **evenwichtshoeveelheid** (q_e). Het is bij de evenwichtsprijs dat q_a en q_v gelijk zijn.

Grafische weergave van Vraag en Aanbod en het marktevenwicht

Grafiek 1: Marktevenwicht

Factoren die vraag en aanbod beïnvloeden

Er zijn bepaalde externe factoren die de vraag kunnen beïnvloeden en een verschuiving van de vraagcurve tot gevolg hebben. Die oorzaken zijn bijvoorbeeld:

- wijziging van het inkomen,
- wijziging in de voorkeur (voor een product of dienst) van de consument,
- wijziging in het aantal consumenten,
- wijziging in de prijs van een substitutiegoed.

Als er een toename is bij een van die factoren, zal de vraagcurve naar rechts verschuiven. Als er een afname is, zal de curve naar links verschuiven.

Een substitutiegoed is een goed dat voor de consument kan dienen als een vervangmiddel voor het oorspronkelijke product. Zo kunnen elektrische auto's en dieselauto's substitutiegoederen zijn van elkaar.

Er zijn ook factoren die het aanbod beïnvloeden en dus de aanbodcurve doen verschuiven. Zo kan:

- het aantal producenten wijzigen,
- er een technologische vernieuwing (in de productiemethode bijvoorbeeld) zijn,
- de kostprijs voor de productie (en de verkoop) veranderen.

Bij de eerste twee factoren doet een toename de aanbodcurve naar rechts verschuiven. Het aanbod neemt dus toe. Als de kostprijs echter toeneemt, wordt het duurder om te produceren en zal de producent minder aanbieden. Omgekeerd geldt dat bij een afname van de eerste twee factoren de aanbodcurve naar links verschuift en het aanbod afneemt. Wanneer de kostprijs daalt en het produceren goedkoper wordt, zal het aanbod toenemen en de curve naar rechts verschuiven.

In het vraag- en aanbodschema zal door die verschuivingen ook de prijs veranderen. In welke mate de prijs verandert, is niet altijd correct te bepalen. Er zijn immers verschillende factoren die tegelijk op de vraag en het aanbod kunnen inspelen.

Om de producenten te beschermen of gebruik te ontmoedigen, kan de overheid een minimumprijs instellen wanneer ze de evenwichtsprijs op de markt te laag vindt. Bij een minimumprijs is de aangeboden hoeveelheid groter dan de gevraagde hoeveelheid waardoor er een aanbodoverschot is.

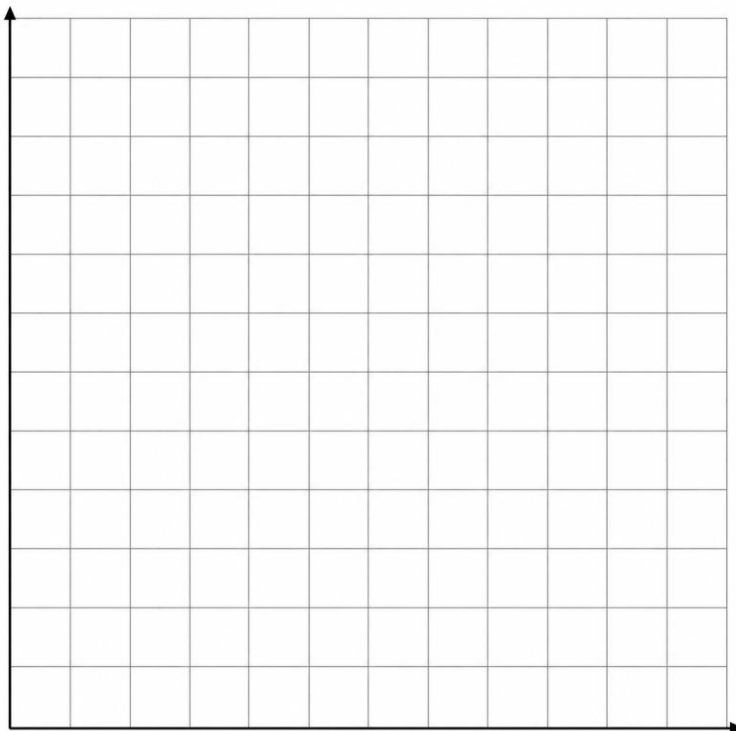
Om de consumenten te beschermen kan de overheid een maximumprijs instellen wanneer ze de evenwichtsprijs op de markt te hoog vindt. Bij een maximumprijs is de gevraagde hoeveelheid groter dan de aangeboden hoeveelheid waardoor er een vraagoverschot is.

3.3.1 OEFENINGEN

- 1 Van de markt van de belegde broodjes zijn de volgende gegevens gekend.

PRIJS	GEVRAAGDE HOEVEELHEID BROODJES	AANGEBODEN HOEVEELHEID BROODJES
€ 1,00	140	20
€ 1,25	120	60
€ 1,50	100	100
€ 1,75	80	140
€ 2,00	60	180
€ 2,25	40	220
€ 2,50	20	260

- a Teken de vraag- en aanbodcurve. Benoem ook de assen.

- b Hoeveel zal een broodje op die markt kosten? Waarom?

.....

.....

- c Duid het marktevenwicht op de grafiek aan.

d Welk verloop kent de vraagcurve?

.....

e Waarom kent de vraagcurve dat verloop? Verklaar duidelijk en volledig. Schrijf in volzinnen.

.....

.....

.....

2 Geef voor de volgende producten een duidelijk voorbeeld van een substitutiegoed.

PRODUCT	SUBSTITUTIEGOED
Citytrip	....
Frieten	....

3 Meerkeuze. Duid telkens maar 1 antwoord aan!

a Als de prijs stijgt, dan...

- ☐ zal het aanbod stijgen.
- ☐ zal het aanbod dalen.
- ☐ zal de aangeboden hoeveelheid stijgen.
- ☐ zal de aangeboden hoeveelheid dalen.

b Sommige mensen hebben een specifiek medicijn nodig om te overleven. Ze zullen er altijd evenveel van kopen. Het maakt hen niet uit of een verpakking 100,00 euro of 1 000,00 euro kost. Ze hebben het nodig. Welke uitspraak is correct?

- ☐ De vraagcurve van het medicijn is een verticale rechte.
- ☐ De aanbodcurve van het medicijn kent een dalend verloop.
- ☐ De vraagcurve van het medicijn is een lichtjes stijgende rechte.
- ☐ De vraagcurve is een horizontale rechte.

4 Vul de tabel verder aan. Wat gebeurt er met q_e en p_e ?

OP DE MARKT	Q_e	P_e
van aardappelen is er invoer vanuit Amerika en Engeland.	.....	.....
van elektrische batterijen is er een tekort aan koper.	.....	.....
van draadloze oortjes komen er meer en meer concurrenten voor de AirPods van Apple.	.....	.....
van ontsmettende handgel kochten consumenten meer gel omwille van de pandemie.	.....	.....

5 Lees de tekst over de wijnproductie en beantwoord de vragen.

- Teken een vraag- en een aanbodcurve. Vergeet de curven en assen niet te benoemen.
- Lees onderstaand artikel. Duid op de grafiek aan welke verschuivingen van de vraag- en/of aanbodcurve optreden.

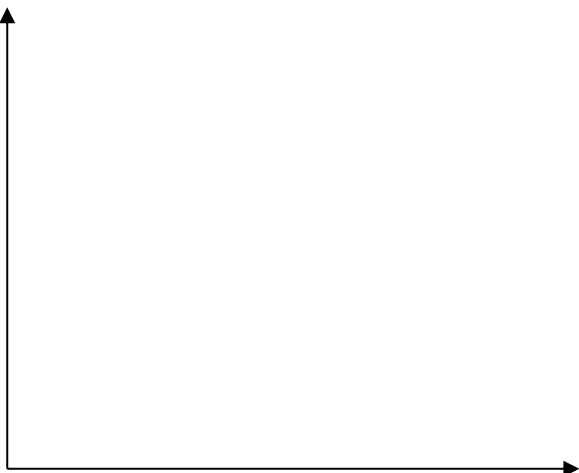
De wereldwijde wijnproductie piekte in 2004, toen de sector nog zeer veel wijn produceerde. Sindsdien is de wereldwijde productie onafgebroken gedaald, terwijl de wereldwijde populariteit van wijn blijft groeien. Vooral in opkomende landen zoals China neemt de consumptie toe, zo toont Morgan Stanley aan.

De productiecapaciteit is vooral in Europa afgenomen. Vooral Frankrijk, de grootste producent ter wereld, heeft zijn wijngaarden gevoelig afgebouwd, gevolgd door Italië en Spanje. Die terugval is vorig jaar nog eens versterkt door het slechte weer van dat jaar.

Vrij naar: De Standaard, oktober 2013

c Wat zal er met de prijs van wijn gebeuren? Waarom?

.....
 .....

4 De productmarkt - producent

4.1 Welke zijn de productiefactoren die een producent ter beschikking heeft?

Productiefactoren

Productiemiddelen kun je onderverdelen in vier **productiefactoren**: natuur, arbeid, kapitaal en ondernemerschap. De term 'kapitaal' verwijst dan niet naar een bepaalde hoeveelheid geld, maar naar economisch kapitaal: gebouwen en machines (het vaste kapitaal of de **constante productiefactor**) en voorraden en grondstoffen (vlottend kapitaal). Je spreekt bij voorkeur over **kapitaalgoederen**.

NATUUR	ARBEID	KAPITAAL	ONDERNEMERSCHAP

4.1.1 Oefening

Noteer in de eerste kolom van de tabel de verschillende productiefactoren. En noteer een de tweede kolom bij elke productiefactor een voorbeeld toegepast op Aviko.

Aviko is een van de vier grootste aardappelverwerkende ondernemingen ter wereld. De onderneming produceert verse en diepgevroren aardappelproducten, zoals frieten, aardappelschijfjes en aardappelschotels.

PRODUCTIEFACTOR	VOORBEELDEN

Good to know

Wanneer je het producentengedrag analyseert, dan zie je dat winstmaximalisatie het uitgangspunt is: de ondernemer wil maximale winst behalen. Hij moet dus onderzoeken bij welke productieomvang zijn winst maximaal is.

In de realiteit kan een onderneming echter ook andere doelstellingen nastreven zoals het marktaandeel vergroten, de concurrentiepositie versterken of werkgelegenheid creëren.

4.2 Welke soorten kosten kent een producent?

4.2.1 Kosten voor de inzet van productiefactoren en andere kosten

De inzet van productiefactoren kost geld, zoals de huur van een magazijn, het loon van de werknemers en de aankoopprijs van grondstoffen. Naast de kosten voor de inzet van productiefactoren zijn er nog algemene kosten, zoals reclame, elektriciteit en een internetabonnement. Een speciale kost zijn de afschrijvingskosten.

Sommige kapitaalgoederen, zoals machines en vrachtwagens, verslijten in de loop der jaren. Daardoor worden ze minder waard. Een bestelwagen van € 15 000,00 is na een jaar intensief gebruik misschien nog slechts € 12 000,00 waard. Het waardeverlies van € 3 000,00 wordt opgenomen in de boekhouding als een afschrijvingskost. Het speciale aan deze kosten is dat er in tegenstelling tot de meeste andere kosten geen betaling gebeurt.

4.2.2 Constante, variabele en totale kosten

Kosten kun je indelen in constante en variabele kosten.

Constante kosten veranderen niet op korte termijn, of er nu veel of weinig geproduceerd wordt. Variabele kosten wijzigen wel met de geproduceerde hoeveelheid: naarmate er meer geproduceerd wordt, nemen ze toe en bij een daling van de productie nemen ze af. Constante kosten veranderen niet binnen een bepaalde productiecapaciteit, variabele kosten wel.

Door de totale constante kosten (TCK) en de totale variabele kosten (TVK) op te tellen, bereken je de totale kosten (TK).

De onderneming Boerderijs verkoopt in haar hoevewinkel zelfgemaakte ijsjes. Ze huurt voor de productie een ijsmachine, koopt grondstoffen aan zoals melk, vanille en chocolade, en heeft werknemers in dienst.

AANTAL IJSJES	CONSTANTE KOSTEN	VARIABELE KOSTEN	TOTALE KOSTEN
	– huur ijsmachine – afschrijvingen winkel – loon werknemers – reclamekosten – ...	– aankopen hoorntjes – aankopen melk – aankopen servetten – ...	TK = TCK + TVK
Q	TCK (IN EURO)	TVK (IN EURO)	TK (IN EURO)
0	2 400,00	0,00	2 400,00
1 000	2 400,00	1 000,00	3 400,00
2 000	2 400,00	1 600,00	4 000,00
3 000	2 400,00	2 500,00	4 900,00
4 000	2 400,00	5 000,00	7 400,00

4.2.2.1 Oefening

Kruis telkens aan of het gaat om een constante of om een variabele kost.

KOSTEN KAPSALON KAREN	CONSTANTE KOST	VARIABELE KOST
a afschrijvingskosten nieuwe wastafel		
b aankoopprijs reclame lokale krant		
c aankoopprijs leidingwater		
d huur gebouw		
e loon werknemer		
f aankoopprijs shampoo		
g aankoopprijs verzorgingsproducten		

4.2.3 Gemiddelde kosten

Op basis van de constante, variabele en totale kosten bereken je de gemiddelde constante kosten (GCK), de gemiddelde variabele kosten (GVK) en de gemiddelde kosten (GK). Je deelt dan elke kost door de geproduceerde hoeveelheid (Q).

$$GCK = \frac{TCK}{Q}$$

$$GVK = \frac{TVK}{Q}$$

$$GK = \frac{TK}{Q}$$

$$GK = GCK + GVK$$

Ook voor de onderneming Boerderijs kun je de gemiddelde kosten berekenen door telkens de kosten te delen door het aantal ijsjes.

AANTAL IJSJES	GCK (IN EURO)	GVK (IN EURO)	GK (IN EURO)
0			
1 000	2,40	1,00	3,40
2 000	1,20	0,80	2,00
3 000	0,80	0,83	1,63
4 000	0,60	1,25	1,85

4.2.3.1 Oefening totale en gemiddelde kosten

Banketbakkerij Serruys produceert gebakjes. Een werknemer kost € 150,00 per dag. Per gebakje kosten de ingrediënten € 2,00. De constante kosten bedragen € 100,00 per dag.

Vul onderstaande tabel in.

AANTAL WERK- NEMERS	AANTAL GEBAKJES	TCK (IN EURO)	TVK (IN EURO)	TK (IN EURO)	GK (IN EURO) (PER GEBAKJE)
0	0				
1	40				
2	100				
3	180				
4	240				
5	280				
6	300				

4.3 De opbrengsten van een producent.

De totale opbrengsten (TO) of de omzet bereken je door de marktprijs van de producten (P) te vermenigvuldigen met het aantal verkochte eenheden (Q). ,de afzet

$$TO = P \cdot Q$$

Als de marktprijs niet wijzigt, nemen de totale opbrengsten in gelijke mate toe met de verkochte hoeveelheid. Daarom verloopt de TO-curve lineair stijgend.

De marktprijs van een ijsje bedraagt € 2,00. Hoe meer ijsjes Boerderijs verkoopt, hoe hoger de totale opbrengsten.

AANTAL IJSJES (Q)	TOTALE OPBRENGST (IN EURO)
0	0,00
1 000	2 000,00
2 000	4 000,00
3 000	6 000,00
4 000	8 000,00

De gemiddelde opbrengsten (GO) zijn de opbrengsten per verkochte eenheid. Je berekent ze door de totale opbrengsten te delen door de verkochte hoeveelheid.

$$GO = \frac{TO}{Q}$$

Je kunt wiskundig aantonen dat de gemiddelde opbrengsten gelijk zijn aan de marktprijs van het product.

$$GO = \frac{P \cdot Q}{Q} = P$$

4.3.1 Oefening

Vul onderstaande tabel in.

Aardbeienkweker Maarten Beyers krijgt voor een kilogram aardbeien € 5,00.

Q	TO (IN EURO)	GO (IN EURO)
0		
50		
100		
150		
200		
250		
300		

4.4 Het resultaat van de producent

resultaat	
$TO > TK$	winst
$TO = TK$	break-even
$TO < TK$	verlies

Het resultaat van een producent bereken je door het verschil te maken van de totale opbrengsten en de totale kosten.

Een producent draait break-even als hij noch winst, noch verlies maakt. Hij heeft net voldoende opbrengsten om de kosten te kunnen dekken: $TO = TK$.

De hoeveelheid producten die een producent moet verkopen om break-even te draaien, is de break-evenafzet.

Bij een productie van 3 000 ijsjes is er winst, bij 1 000 ijsjes maakt Boerderijs verlies.
Bij een productie van 2 000 ijsjes draait Boerderijs break-even.

Q (AANTAL IJSJES)	TO (IN EURO)	TK (IN EURO)	RESULTAAT (IN EURO)
0	0,00	2 400,00	- 2 400,00
1 000	2 000,00	3 400,00	- 1 400,00
2 000	4 000,00	4 000,00	0,00
3 000	6 000,00	4 900,00	1 100,00
4 000	8 000,00	7 400,00	600,00

Je kunt de break-evenafzet (Q^b) ook berekenen met een formule.

$$TO - TK = 0$$

$$(P \cdot Q^b) - TK = 0$$

$$(P \cdot Q^b) - (TCK + TVK) = 0$$

$$(P \cdot Q^b) - TVK = TCK$$

$$(P \cdot Q^b) - (GVK \cdot Q^b) = TCK$$

$$(P - GVK) \cdot Q^b = TCK$$

$$Q^b = \frac{TCK}{(P - GVK)}$$

4.4.1 Oefeningen

- a. Vervolledig onderstaande tabel op basis van de gegevens. Gebruik de formules die je leerde.
Duid de break-evenafzet aan in het geel.**

De vzw Ithaka is een socialprofit-onderneming die mensen met een beperking begeleidt en coacht zodat ze een zinvolle dagtaak kunnen uitvoeren. Zo startte de onderneming in Oostende SeaPrint op, een zeefdrukatelier dat zich specialiseert in het bedrukken van linnen draagtassen. SeaPrint wil maandelijks 750 draagtassen verkopen voor een prijs van € 6,50 per draagtas. De gemiddelde variabele kosten bedragen € 5,00 per draagtas. De constante kosten bestaan uit de huur van het bedrijfspand (€ 730,00 per maand) en het maandelijkse abonnement voor de Adobe software (€ 20,00).

Q (DRAAGTASSEN)	TK (IN EURO)	TO (IN EURO)	RESULTAAT (IN EURO)
0			
100			
200			
300			
400			
500			
600			
700			
800			
900			
1 000			

- b. Zijn de onderstaande verrichtingen van broodjeszaak Baguetje een kost of een opbrengst? Duid aan.**

DE SMULLER	KOST	OPBRENGST
... betaalt de maandelijkse huur van het gebouw waarin de broodjeszaak gevestigd is.		
... levert dagelijks broodjes aan het bedrijvencentrum in de buurt		
... koopt broodjes aan bij groothandel Vandael.		
... betaalt de maandelijkse interest op de lening van de bestelwagen.		
... verkoopt vijf broodjes aan het gezin Sulmon.		
... plaatst een advertentie in de regionale krant.		
... ontvangt de maandelijkse factuur van Proximus.		

c. Kosten en opbrengsten van een frietkraam

Pieter Deleu heeft een frietkraam. Per dag verkoopt hij 170 pakjes friet aan 2,70 euro per pakje. Hij heeft daarnaast nog de volgende kosten:

- aardappelen: 36,00 euro,
- vetstof: 36,00 euro,
- sauzen: 31,50 euro,
- verpakkingsmateriaal: 27,00 euro.

Zijn gasrekening per dag is 36,00 euro. Hij heeft ook twee hulpjes in dienst voor elk vijf uur per dag die hij 9,00 euro per uur betaalt. De huurkosten van zijn frietkraam bedragen 45,00 euro per dag. De interesten van een lening kosten hem 15,30 euro per dag.

1. Bereken de totale kosten per dag.

.....

.....

2. Bereken de kostprijs van een pakje friet.

.....

3. Bereken de totale opbrengsten van de verkopen per dag.

.....

4. Bereken het resultaat per dag.

.....

5. Maakt Pieter winst of verlies? Leg uit.

.....

.....

d. Onderneming Nutaz

Producent van lederen salons. We beschikken over de volgende gegevens.

- Verkoopprijs per salon: € 1 200,00
- Variabele kosten per salon:
  - Materiaalverbruik: € 200,00
  - Personeelskosten productie: € 275,00
  - Variabele marketingkosten: € 150,00
  - Energie: € 75,00
- Vaste kosten (per maand):
  - Lonen: € 28 000,00
  - Afschrijvingen: € 9 000,00
  - Huur: € 2 700,00
  - Vaste marketingkosten: € 7 800,00

1.Hoeveel bedraagt de break-even**afzet**?

2.Hoeveel bedraagt de break-even**omzet**?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5 De werking van organisaties en bedrijven

5.1 Welke ondernemingsvormen zijn er?

Als startende ondernemer kies je als ondernemingsvorm wellicht tussen de eenmanszaak en de vennootschap. In het eerste geval start de natuurlijke persoon zelf een commerciële activiteit op. In het tweede geval wordt eerst een rechtspersoon opgericht die vervolgens de commerciële activiteiten in eigen naam voor z'n rekening neemt.

De voordelen van een eenmanszaak

- Je kunt op een snelle en weinig formele manier beslissingen nemen.
- Je beslist zelf of en hoeveel je van de winst na belasting investeert in de zaak.
- Er zijn beperkte administratieve en boekhoudkundige verplichtingen.

De nadelen van een eenmanszaak

- Je bent onbeperkt aansprakelijk en staat met je volledige persoonlijke vermogen in voor de verbintenissen van de onderneming.
- Het voortbestaan van de onderneming hangt van jou af.
- Alle inkomsten van de onderneming worden belast via jouw personenbelasting. Er is geen aparte fiscale aangifte en aanslag voor de eenmanszaak.
- Het fiscaal statuut is nadeliger, aangezien je via de personenbelasting wordt belast. Het hoogste percentage is 50 %.

De voordelen van een vennootschap

- Voor bepaalde vennootschapsvormen geldt een beperkte aansprakelijkheid.
- Het belastbaar resultaat wordt belast in het stelsel van de vennootschapsbelasting.
- Alle afspraken tussen partners die samenwerken in de zaak, staan duidelijk op papier.
- De vennootschap biedt een aantal interessante mogelijkheden om vóór het overlijden een goede opvolgingsregeling uit te dokteren.

De nadelen van een vennootschap

- Voor heel wat beslissingen gelden vaste procedures. Dat werkt dus minder flexibel.
- Er zijn meer juridische en administratieve verplichtingen, wat meer kosten met zich meebrengt. De oprichting is voor de meeste vennootschapsvormen door diverse wettelijke verplichtingen duurder dan het starten met een eenmanszaak. Voor de oprichting van een vennootschap moet een notaris een authentieke akte opstellen.
- Er zijn strengere boekhoudkundige verplichtingen.
- Bij een vennootschap is er ofwel een minimumkapitaal of voldoende aanvangsvermogen nodig.

De meest populaire vennootschappen zijn de **naamloze vennootschap (nv)** en de **besloten vennootschap (bv)**. Bij een nv bedraagt het minimumkapitaal 61 500,00 euro. Bij een bv volstaat het om in te brengen wat je nodig denkt te hebben. Dat heet dan voldoende aanvangsvermogen. Naast de **inbreng van kapitaal**, of geld, kun je bij een vennootschap ook een **inbreng in natura** doen, wat betekent dat je goederen zoals een laptop of auto kunt inbrengen. Daarnaast is er bij de bv ook de mogelijkheid om je kennis of je arbeid in te brengen in plaats van kapitaal, dat is **inbreng van nijverheid** of knowhow.

Wanneer je **hoofdelijk aansprakelijk** bent, kunnen de schuldeisers de gehele schuld bij een persoon opeisen, ook al bestaat de onderneming uit meerdere personen (schuldenaars). Indien je in het contract laat opnemen dat de prestatie (schuld) **deelbaar** is, dan moet de schuldeiser bij alle partijen het geld opvragen.

5.1.1 OEFENINGEN

- 1** Welke twee voordelen zijn er verbonden aan het opstarten van een eenmanszaak?

.....

- 2** Verklaar in je eigen woorden het begrip 'onbeperkte aansprakelijkheid'.

.....
.....
.....

- 3** Vul aan: De afkorting bv staat voor ..... vennootschap.
Verklaar dat woord.

.....
.....
.....
.....

- 4 Jaarlijks houden je ouders een barbecue voor alle tantes en nonkels, neven en nichten. Bijna iedereen onder hen is werknemer of student. Slechts drie van hen hebben een eigen onderneming:

- Evert heeft de eenmanszaak 'Egeltje',
- Bart heeft de bvba 'Bitterbal',
- Nadal heeft de nv 'Naadloos',

Meestal zit iedereen de zelfstandigen wat te plagen. Volgende uitspraken vallen op de barbecue.

Zijn ze juist of fout? Als ze juist zijn verklaar je het onderlijnde woord. Als ze fout zijn verbeter je de uitspraak.

'Zie de drie zelfstandigen hier opscheppen. Nu maar geld uitgeven en schulden maken. En als ze <u>failliet</u> gaan, dan nog kunnen ze hun gezinswagen niet afnemen.'	
☐ Juist (verklaar woord)	
☐ Fout (verbeter uitspraak)	

'Goh, en maar klagen over de belastingen. Jullie moeten in vergelijking met ons, arme werknemers, een lager bedrag betalen met die <u>vennootschapsbelasting</u> . Nu ja, behalve Evert dan, die kan daar niet van profiteren.'	
☐ Juist (verklaar woord)	
☐ Fout (verbeter uitspraak)	

'Ja Bart, je moet niet zo kijken met je beperkte vennootschap met besloten <u>aansprakelijkheid</u> .'	
☐ Juist (verklaar woord)	
☐ Fout (verbeter uitspraak)	

'Evert heeft dat slim gespeeld. Met z'n eenmanszaak heeft hij een eenvoudige opstart. Bart en Nadal moesten een <u>authentieke akte</u> hebben. Het zal ze leren.'	
☐ Juist (verklaar woord)	
☐ Fout (verbeter uitspraak)	